

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtävayhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Porin kaupungille on saapunut 22.6.2021 Työministeriön lausuntopyyntö liittyen osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtävayhtiön valmistelemisesta ja siihen liittyvistä laeista. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kokonaan uusi laki X-nimisestä osakeyhtiöstä. Ajatuksena on, että Suomeen perustetaan uusi, valtion kokonaan omistama erityistehtävayhtiö, jonka tavoitteena on työllistää haastavassa työmarkkinatilanteessa olevia osatyökykyisiä. Asiakkaina voisivat olla kunnat, valtion virastot ja liikelaitokset sekä yksityiset yritykset.

Porin perusturvassa ollaan tietoisia Ruotsin osatyökykyisiä työllistävään Samhall-mallista ja siihen suhtaudutaan myönteisesti. Myös Porin perusturvan alueella palvelujen toiminnan painopistettä on siirretty yhä voimakkaammin paljon palveluita tarvitsevien asiakkaiden suuntaan. Yhä vaikeammassa asemassa olevien osatyökykyisten työllistämisen nähdään nousevan lähitulevaisuudessakin voimakkaammin myös Perusturvan palvelujen haasteeksi. Jo nyt sosiaali- ja terveydenhuollon jäljellä olevan työkyvyn arviointityölle nähdään olevan suuri tarve.

Uuden yhtiön tulee toimia tuloksellisesti, mutta sen tavoitteena ei ensisijaisesti olisi tuottaa liikevoittoa. Porin perusturva pohtii, että toki samaan aikaan tulee varmistaa, ettei kyseisellä hyvinvointialueella (tai kunnasta) löydy vastaavaa palvelua, joten kilpailuasetelma ei yhtiön tuottaman palvelun ja alueen muiden palvelutuottajien kanssa synny. On varmasti perusteltua, että yhtiö tuottaa EU:n valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin määriteltyjä palveluja ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista.

Momentti 4: Kilpailun vääristämisen näkökulma on tärkeä, samoin hinnoittelun markkinaehtoisuus. Toimiakseen yritys tulee kuitenkin tarvitsemaan vahvaa valtion subventiota ja yrityksen erityinen rooli markkinoilla on väistämätön. Haastavan kohderyhmän ohjaamiseksi ja työtehtävien suorittamiseksi tarvittaneen paljon asiakkaita tukevaa ohjausresurssia. Toiminnan seurannan ja valvonnan tulisi olla vahvaa mutta ei byrokratiaa lisäävää. Liikevoittoa tulisi voida tavoitella, kunhan se suunnattaisiin toiminnan kehittämiseen.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtiontukisääntelyssä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

Momentti 5: Se, että yhtiö tuottaa EU:n määrittelemiä ns. SGEI-palveluita, toimii hyvänä perustana ja perusteluna yhtiön erityiselle asemalle markkinoilla. Yhtiön henkilöstöstä ison osan (ei vain 30%) tulisi olla osatyökykyisiä.

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Porin perusturva kokee tärkeäksi, että työllistettävien kohderyhmänä on juuri haastavassa työmarkkinatilanteessa olevia osatyökykyisiä. Toki tällöin on varmistettava mikä on työllistävän henkilön sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen kirjo ja ettei työllistäminen heikennä näitä palveluja tai asetu esteeksi palvelujen saannille. Sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen järjestäminen asiakkaalle (esimerkiksi sosiaalinen kuntoutus) samaan aikaan tulee olla mahdollista.

Kohderyhmän määrittely tulee tehdä valtakunnallisesti ja riittävän yksiselitteisesti. HE:ssä toisaalla laajasti ymmärrettävästä osatyökykyisyydestä, toisaalla lääketieteellisesti osatyökykyisyydestä. Kohderyhmää tulisi olla myös esim. pitkäaikaistyöttömät, joiden toimintakyky on alentunut. Liian kapea määrittely sulkee kohderyhmästä pois työnhakija-asiakkaita, joiden palvelutarve on sama kuin esim. vammaisen tai sairaan työnhakijan.

Kaiken kaikkiaan kohderyhmän määrittely ja osatyökykyisyyden arviointi ovat lain toimeenpanon ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden kannalta tärkeät ja haastavat asiat. Yksinkertaista voisi olla rajata osallistujat vain työkyvyttömyyseläkkeellä oleviin mutta silloin jäisi ulos monia samankaltaista palvelua tarvitsevia. HE:ssa puhutaan paljon siitä kuinka tärkeää on, että yhtiön asiakkaina olivat ne työttömät työnhakijat, joiden työllistyminen ei ole onnistunut tai tule onnistumaan muilla palveluilla. Yhtiön asiakkaaksi ohjaaminen olisi viimesijaista. Silti yhtiön tavoitteissa esitetään myös tavoitteita asiakkaiden/työntekijöiden ohjaamiseksi avoimille työmarkkinoille. Meidän mielestämme yhtiöön työllistytvä kohderyhmä on pääsääntöisesti sellaista, ettei se tule työllistymään avoimille työmarkkinoille. Työllistymisen yhtiössä tulisi voida olla pitkäaikaista ja pysyväisluonteista. Tällä toimintamallilla se paikkaisi palveluvajetta, jota vaikeasti työllistyvien ja osatyökykyisten palveluissa nyt on.

Suhde muihin palveluihin ja lakeihin on myös haastava. HE ei anna sellaista kuvaa, että pirstaleinen palvelujärjestelmä selkiytyisi ja tehostuisi X Oy:n perustamisen myötä. Lain valmistelusta ei synny myöskään luottamusta siihen, että uusi yhtiö pystyisi valmentamaan ja työllistämään haastavaa kohderyhmää paremmin kuin mitä nykyiset ja aiemmat vastaavat palvelumallit (sosiaalinen yritys, työpajat, työpankit). HE:ssä esitetään, että useampaa työntekijää käyttämällä saadaan sovitut työtehtävät hoidetuksi ja ns. tuottavuusvaje katetuksi. On kuitenkin huomattava, että kohderyhmän työkykyisyys, osaaminen ja jaksaminen voivat olla todella heikolla tasolla. HE:ssä painotetaan asiakkaan omaa motivaatiota ja suostumusta. Tämä on tärkeää asiakaslähtöisyyden näkökulmasta mutta saattaa hankaloittaa vaikeasti syrjäytyneiden asiakkaiden ohjaamista viimesijaiseksi tarkoitettuun työllisyyspalveluun.

Osatyökykyisyyden arviointi vaatii laaja-alaista toimintakyvyn arviointia, ei pelkästään lääketieteellistä arviointia. Arviointi vaatii erityisosaamista. Epäselväksi jää mikä taho tuon arvioinnin tekisi ja tämä on erittäin tärkeä osa palveluprosessia. Osaamisen turvaamiseksi tarvittaneen keskitettyä palvelua mutta toisaalta liika keskittäminen saattaa hidastaa prosessia ja tehdä ohjauksesta liian byrokraattista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Työ- ja elinkeinotoimiston tulisi jatkossa valita työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Erityistehtäväyhtiön nimen tulisi kuvata sekä sen yhteyttä työ- ja elinkeinotoimistoon, että sen luonnetta sosiaalisena työllistäjänä.

Viitataan Kainuun vastaukseen: ”Esitys on ristiriidassa hallituksen esitykseen eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi. Osatyökykyisten kohderyhmä on pääosin kuntakokeilujen ja tulevaisuudessa kuntien kohderyhmää. Tässä esityksessä ohjaus siirrettäisiin yhdelle toimijalle eli työ- ja elinkeinotoimistolle sekä todennäköisesti pois paikallisesta ohjauksesta. Tämä esitys antaa kuvan, että tämä X Oy tulee palvelemaan ainoastaan suurimpien kaupunkien asiakkaita ja tarpeita. Alueet, jotka kärsivät eniten työvoimapulasta, tuskin saisi tässä tapauksessa hyötyä tästä erityistehtäväyhtiön perustamisesta.”

Esitetyssä toimintamallissa jätetään kokonaan huomiotta asiakkaan oma toimijuus ja valinnanmahdollisuus.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

.

Nimi voisikin Porin perusturvan ehdotuksen mukaan olla Välittäjä tai Välittämö.

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Kaiken kaikkiaan tämä lakiluonnos sekä esitys erityistehtäväyhtiöstä täyttää Porin näkökulmasta sille asetetut tavoitteet ja se nostaa esille samalla myös ne kärkitavoitteet, joita Porin perusturvassakin on todettu ruohonjuuritason työssä keskeisiksi. Esimerkiksi esityksessä on tuotu hyvin esille myös riittävän työkyvyn varmistamisen tarpeellisuus. Pohdimme lisäksi, että erityistehtäväyhtiön toiminta ei tule olla irrallista, vaan sen tulee vahvasti kytkeytyä myös alueen järjestö- ja

kolmannen sektorin kenttään yhteistyökumppanina. Se on myös tärkeä kumppani sekä tulevaisuuden hyvinvointialueille, että kunnille työllisyyden hoidon toimijana.

Pajunen Merita

Porin kaupunki - Kaupunginhallitus 9.8.2021 § 548